

Fot. z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu

ANNA JANUS

Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu

Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu w czasie pandemii

1. Zagrożenie życia i zdrowia pracowników – mechanizmy i środki ochrony, brak procedur i jasnych wytycznych postępowania, narzędzia komunikacji

Początkowy okres pandemii był najtrudniejszy zarówno dla instytucji kultury, gospodarki, jak i dla każdego z nas. Wiele niewiadomych, ogromne poczucie zagrożenia, lęk, brak wiedzy o wirusie i jego skutkach dla człowieka powodowały naturalną reakcję i zwrócenie się w stronę zabezpieczenia podstawowej potrzeby każdego człowieka – poczucia bezpieczeństwa. Zamknięcie instytucji kultury dla odbiorców w okresie pierwszego lockdownu było krokiem mającym zapobiec rozprzestrzenianiu się wirusa, kolejnym była organizacja pracy zdalnej i pozostawienie w pracy stacjonarnej tylko tych osób, które nie czuły zagrożenia. Reakcje pracowników były różne. Część osób z poczuciem ulgi zdecydowała się na pracę zdalną, ufając, że to jedyna bezpieczna forma, inni, wręcz przeciwnie, nie chcieli być zamknięci w domach, wybrali pracę w dotychczasowym miejscu – konkretnej filii czy dziale, chcąc pozostać w kontakcie z innymi ludźmi czy też oddzielić strefę życia zawodowego od życia rodzinnego, co dla niektórych osób pozostających w domach stanowiło trudność. Problemem w rodzinach była również opieka nad dziećmi w sytuacji zamknięcia szkół. Wszyscy z niecierpliwością śledzili pojawiające się na temat epidemii

informacje, które zdominowały nasze życie zawodowe i prywatne, wymusiły inne sposoby zachowania i komunikacji. Wszyscy chodzili w maseczkach, zachowywali dystans, obawiali się kontaktu z drugim człowiekiem.

Jako pracodawca Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu zadbała o bezpieczeństwo pracowników, umożliwiając pracę zdalną lub pracę w filii czy dziale, stosując zmianowość i rotację pracowników, by zminimalizować ryzyko. Zakupiono środki ochrony osobistej dla pracowników: maseczki, środki do dezynfekcji, rękawiczki. Jednocześnie przygotowywano się do otwarcia i zapewnienia bezpieczeństwa użytkownikom. Zakupiono środki do dezynfekcji rąk, rękawiczki, przesłony z pleksi na stanowiskach obsługi i bezdotykowe dystrybutory środków do dezynfekcji. Zmieniono procedury obsługi użytkownika i zasady korzystania z usług biblioteki.

2. Organizacja pracy sieci a przepisy i rozporządzenia

Opracowano procedury dotyczące funkcjonowania filii, obsługi użytkowników i dezynfekcji pomieszczeń zgodnie z rekomendacjami Biblioteki Narodowej i wytycznymi Ministerstwa Rozwoju dotyczącymi funkcjonowania bibliotek w trakcie epidemii COVID-19 w Polsce. Wprowadzono trzydniową kwarantannę zbiorów, a co za tym idzie, niezbędne zmiany w programie do obsługi użytkowników Aleph. Uzyskano pozytywne opinie państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, zatwierdzono i wdrożono procedury poprzez zarządzenia dyrektora i spotkania z kierownikami filii. Przeprowadzono wizytację filii, by sprawdzić stan przygotowań: miejsca wyznaczone na kwarantannę zbiorów, punkty izolacji dla osób, które wykazałyby objawy zarażenia koronawirusem lub źle się poczuły na terenie biblioteki.

Z powodu pandemii filie MBP w 2020 roku były zamknięte dla czytelników w terminach: 11 marca – 13 maja 2020 roku oraz 7 listopada – 30 listopada 2020 roku. Po pierwszym lockdownie 14 maja 2020 roku otworzyliśmy:

- 14 filii, w których zapewniliśmy czytelnikom wolny dostęp do półek, czyli możliwość samodzielnego wybierania zbiorów;
- 10 filii, w których zapewniliśmy czytelnikom obsługę bibliotekarzy, bez wolnego dostępu do półek;
- 15 filii pozostało zamkniętych z powodu braku możliwości organizacji pracy zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju w konsultacji z Głównym

Inspektorem Sanitarnym z 28 kwietnia 2020 roku dotyczącymi funkcjonowania bibliotek w trakcie epidemii COVID-19 w Polsce (dalej: wytyczne MR–GIS).

Usługi oferowane czytelnikom:

- zwrot i wypożyczenie zbiorów: książek i audiobooków;
- usługa dostępu do e-literatury: Legimi, Ibuk Libra, EBSCO Public Library (wydawanie kodów w placówkach MBP i drogą e-mailową);
- zwrot zbiorów z filii zamkniętych był możliwy we wszystkich otwartych filiach oraz przez wrzutnię w Mediatece;
- korzystanie z usług *online* dostępnych przez stronę internetową www.biblioteka.wroc.pl i media społecznościowe.

Podział filii na placówki z wolnym dostępem do półek i bez wolnego dostępu wynikał z jednej strony z rekomendacji dotyczących organizacji obsługi użytkowników: zwrotów („droga brudna”) na jednym stanowisku, a wypożyczeń („droga czysta”) na innym. Z drugiej strony istotne były możliwości lokalowe i wyposażenie techniczne (sprzęt komputerowy, licencje do oprogramowania) poszczególnych filii.

Z usług dla czytelników wycofaliśmy możliwość korzystania z czytelni i stanowisk komputerowych, a co za tym idzie, zrezygnowaliśmy z prenumeraty prasy.

Chcąc zapewnić bezpieczeństwo w czasie epidemii koronawirusa zgodnie ze wspomnianymi wytycznymi MR–GIS oraz zgodnie z rekomendacją Biblioteki Narodowej dotyczącej otwarcia czytelni dla użytkowników z 6 czerwca 2020 roku, czyli wraz z rozpoczęciem IV etapu znoszenia obostrzeń związanych z COVID-19, MBP we Wrocławiu uruchomiła dla czytelników 33 filie z wolnym dostępem do półek; pięć filii pozostało zamkniętych z powodu braku możliwości organizacji pracy zgodnie z wytycznymi.

Usługi oferowane czytelnikom:

- zwrot i wypożyczanie książek, audiobooków, filmów, muzyki i gier planszowych;
- usługa dostępu do e-literatury: Ibuk Libra, EBSCO Public Library (wydawanie kodów w placówkach MBP i drogą e-mailową);
- zwrot zbiorów z filii zamkniętych był możliwy we wszystkich otwartych filiach oraz przez wrzutnię w Mediatece;

- korzystanie z usług *online* dostępnych przez media społecznościowe oraz stronę internetową www.biblioteka.wroc.pl;
- termin zwrotu zbiorów został przesunięty do 30 czerwca 2020 roku.

Zarządzeniem Dyrektora wprowadzono zmiany w Regulaminie korzystania ze zbiorów i usług MBP we Wrocławiu od 2 listopada 2020 roku do odwołania. Zmieniono limity wypożyczeń zbiorów, tak by ułatwić czytelnikom korzystanie z bibliotek w czasie pandemii: wydłużony został czas na zwrot zbiorów w razie choroby czy kwarantanny i zwiększony limit wypożyczeń zbiorów w jednej filii, by nie było konieczności wizyt w kilku placówkach.

Jednorazowo można było wypożyczyć 10 książek i pięć mediów. Książki można było wypożyczyć na 90 dni (60 wypożyczenie + 30 przedłużenie), a media na 15 dni (10 wypożyczenie + 5 przedłużenie).

Po decyzji rządu o luzowaniu obostrzeń wraz z rozpoczęciem we wrześniu sezonu kulturalnego 2020/2021 w placówkach MBP prowadzących działalność edukacyjną, artystyczną i kulturalną: Centrum Biblioteczno-Kulturalnym Fama, Multicentrum oraz Centrum Innowacji PRZEJŚCIE, uzyskaliśmy pozytywną opinię dotyczącą działań podjętych przez MBP w celu zapewnienia uczestnikom zajęć i widzom bezpieczeństwa w sytuacji rozprzestrzeniania się pandemii SARS-CoV-2 i przygotowaliśmy regulaminy zajęć oraz kwestionariusz oceny ryzyka epidemicznego dla uczestników zajęć i prowadzących. Organizatorzy musieli uwzględniać wszelkie zalecenia sanitarne związane z pandemią COVID-19, przez co liczba uczestników znacząco się zmniejszyła. Zajęcia stacjonarne prowadzono od 21 września do 6 listopada, od 7 listopada 2020 roku obowiązywał kolejny lockdown dla instytucji kultury.

W 2021 roku MBP została zamknięta dla czytelników w okresie od 20 marca do 25 kwietnia 2021 roku. Tym razem pandemia dotknęła jej pracowników.

Nie dysponowaliśmy żadnymi wzorcami zarządzania pracą zdalną pracowników w instytucjach kultury. Nie mieliśmy żadnej wiedzy na temat perspektywy czasowej otwarcia bibliotek, co utrudniało zlecenie zadań do wykonania. Pracownicy niektórych działów, takich jak na przykład Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów, pracowali rotacyjnie, by zmniejszyć liczbę osób w pomieszczeniach. O ile praca w filiach wiązała się z porządkowaniem zbiorów, selekcją, zakupem i opracowaniem nowości wydawniczych, o tyle rodzaj i za-

kres pracy zdalnej był intuicyjny, uzależniony od kreatywności indywidualnych osób. Podczas pracy zdalnej duża część pracowników przygotowywała scenariusze warsztatów, lekcji bibliotecznych, zajęć z dziećmi, ufając, że po ponownym otwarciu biblioteki poprowadzą te zajęcia. Rzeczywistość jednak była zupełnie inna: wprowadzono kwarantannę zbiorów oraz limity osób na metr kwadratowy powierzchni, przez co wszystkie zajęcia zostały na długi czas zawieszane.

3. Odbiorcy: rodzaje usług, formy kontaktu

Czas pandemii wpłynął znacząco na nasze działania. Chcąc zachować dystans społeczny i bezpieczeństwo korzystania z naszych zbiorów, wprowadzono limity osób przebywających na terenie naszych filii, uzależnione od kubatury danej biblioteki i obowiązujących przepisów. Pomimo lockdownu MBP we Wrocławiu było najdłużej dostępną instytucją kultury w mieście.

Rok	Czytelnicy SUMA	do 5 lat	6–12 lat	13–15 lat	16–19 lat	20–24 lat	25–44 lat	45–60 lat	Powyżej 60 lat
2020	110 160	3676	11 276	4213	4530	10 360	38 608	18 312	19 185
2019	135 616	4266	12 779	5044	6350	14 683	50 174	21 553	20 767
2018	129 662	2909	11 697	4749	6360	15 755	48 559	20 246	19 387

Grupą czytelników, która pierwsza pojawiła się po otwarciu bibliotek, byli seniorzy i rodziny z dziećmi. Zmniejszyła się znacząco liczba młodzieży i studentów, którzy uczyli się zdalnie, niepełnoletni mieli ograniczone możliwości poruszania się, a studenci w większości powrócili do rodzinnych miejscowości.

Część seniorów czuła się zagubiona, szczególnie ci, którzy nie korzystali ze strony internetowej ani mediów społecznościowych. Dla nich jedynym kanałem informacji był telefon do filii, telewizja i radio. Seniorzy często dzwoniли do filii, by porozmawiać, potrzebowali kontaktu z drugim człowiekiem. Młodzież, osoby dorosłe i rodziny z dziećmi korzystały z przygotowanej przez MBP oferty *online*.

Średnia dzienna odwiedzin w wypożyczalni w MBP we Wrocławiu w 2019 roku wynosiła 126 osób, natomiast w 2020 roku – 113 osób. Biorąc pod uwagę ograniczenia liczby osób przebywających na terenie bibliotek, nie jest to duży spadek. Wypożyczenia książek na zewnątrz w 2019 roku wynosiły 1 738 652,

a w 2020 roku 1 173 277, co jest naturalną konsekwencją ograniczeń. Największy spadek liczby wypożyczeni zarejestrowaliśmy w przypadku zbiorów specjalnych:

- muzyki: w 2019 roku było ich 7892, natomiast w 2020 roku 2307
- filmów: w 2019 roku było ich 89 350, natomiast w 2020 roku 34 337.

Było to konsekwencją zmian w dostępie do tych mediów – rozwijały się platformy streamingowe oferujące dostęp do muzyki i filmów (Netflix, YouTube, HBO GO, Ipla czy Spotify), które zdominowały w czasie pandemii rynek mediów. Zamknięte kina i teatry sprawiły, że nawet osoby nieprzekonane do tej formy uczestnictwa w kulturze zaczęły z niej korzystać. Spadek wynikał także z niewypożyczania tego typu mediów w pierwszym okresie otwarcia bibliotek, ponieważ nie wiadomo było, jak dłużej kwarantannie należałoby poddać te zbiory. Publikowane na ten temat informacje były sprzeczne i niemożliwe było jednoznaczne określenie, na jaki czas zbiory na nośnikach takich jak płyty CD czy DVD powinny zostać poddane kwarantannie.

W 2020 roku było bardzo dużo zmiennych wpływających na ograniczenia wypożyczeń, dlatego trudno dokonywać porównań i wysnuwać wnioski. Pewne jest, że wielu czytelników przestało korzystać z bibliotek, bojąc się o własne zdrowie, i naszym priorytetem w najbliższym czasie będzie odbudowa ich zaufania. Ogromną stratą jest półtoraroczny brak edukacji czytelniczej wśród najmłodszych odbiorców. Spotkania w ramach Klubów Rodzica w 12 filiach zostały wstrzymane, nie prowadzono lekcji bibliotecznych, nie realizowaliśmy spotkań w bibliotekach dla grup przedszkolnych.

4. Programy i inicjatywy w czasie pandemii: nowe formy wydarzeń – nowi odbiorcy

Chcąc zapewnić czytelnikom dostęp do literatury i wiedząc, że nie zrealizujemy zaplanowanych na najbliższy czas działań, dyrektor Andrzej Ociepa podjął decyzję o przekierowaniu środków na zapewnienie zdalnego dostępu do e-literatury. Wykupiliśmy dla naszych czytelników dostęp do 97 590 książek w postaci elektronicznej na platformach Legimi, EBSCO eBook Public Library, Ibuk Libra.

Ibuk Libra. Każda osoba zapisana do MBP mogła swobodnie i za darmo przeglądać katalog wszystkich wykupionych publikacji i czytać je *online* bez

żadnych ograniczeń czasowych. W 2020 roku czytelnicy mogli skorzystać z 2649 tytułów, przeczytali 63 282 stron.

Legimi. Największą popularnością cieszyły się nowości i bestsellery, ale czytelnicy sięgali również po starsze tytuły z beletrystyki, literatury faktu i innych popularnych kategorii. Wystarczyło założyć konto na podstawie otrzymanego w bibliotece unikatowego kodu i pobrać bezpłatną aplikację Legimi, aby móc czytać – na smartfonie, tablecie, komputerze – wszystkie bez wyjątku e-książki dostępne w abonamencie. Warunkiem skorzystania z oferty było posiadanie karty bibliotecznej. W ramach zamówionego przez bibliotekę limitu każdy czytelnik mógł wypożyczyć dowolną liczbę książek. W 2020 roku czytelnicy wybierali spośród 60 000 tytułów i przeczytali 5 133 332 stron.

EBSCO eBook Public Library. Kolekcja zawiera 35 tysięcy e-booków w językach obcych (m.in. angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, czeskim) dla dorosłych i młodzieży o różnym stopniu zaawansowania językowego. Największe zainteresowanie budziła literatura piękna w języku angielskim dla dorosłych i dla dzieci, podręczniki do nauki języków, książki popularnonaukowe w języku angielskim z zakresu informatyki, matematyki, medycyny, psychologii, marketingu, edukacji. Aby móc skorzystać z zasobu, wystarczyło zeskanować kod QR lub wejść na stronę <https://search.ebscohost.com/Login.aspx> i zalogować się za pomocą loginu i hasła, które można było dostać w filiach MBP. W 2020 roku czytelnicy mogli skorzystać z 35 000 tytułów, przeczytali 73 715 stron.

W ramach współpracy z EBSCO eBooks od 1 kwietnia do 31 maja 2020 udostępniliśmy naszym czytelnikom testowy dostęp do platformy Rosetta Stone – popularnego internetowego narzędzia do nauki języków. Rosetta Stone oferowała łatwą i przystępną formę nauki około 30 języków, w tym arabskiego, indonezyjskiego, japońskiego, portugalskiego, hiszpańskiego, tureckiego, chińskiego, angielskiego, francuskiego, hebrajskiego, irlandzkiego, koreańskiego, rosyjskiego, suahili, urdu, niemieckiego, hindi, włoskiego, łaciny, polskiego, szwedzkiego, wietnamskiego, na 5 poziomach. Program umożliwiał uczenie się języka we własnym tempie, przy wykorzystaniu mobilnych aplikacji na telefon i tablet. Aktywnie korzystało z niego 280 użytkowników, a średni czas nauki jednego użytkownika wyniósł 4 godziny i 55 minut.

Trzeba było zorganizować również zdalną dystrybucję przekazywania kodów dostępu do tych baz i komunikację z czytelnikami. Uruchomione

zostały specjalne adresy e-mailowe, pod którymi dyżurni bibliotekarze odpowiadali na e-maile, wysyłali kody dostępu. Zainteresowanie tą usługą przeszło nasze najśmielsze oczekiwania. Część bibliotekarek zdecydowała się przyjść do pracy w niedzielę, by wysłać kody czytelnikom i zapewnić im w ten sposób dostęp do e-literatury.

Podejmowane w pierwszym okresie lockdownu działania były intuicyjne, dość chaotyczne i skoncentrowane na pozostaniu w kontakcie z odbiorcą. I w tym właśnie największym dla instytucji kultury kryzysie bibliotekarze pokazali swoje kompetencje i umiejętności. Najlepszą z nich okazała się umiejętność pozyskiwania sprawdzonych i wiarygodnych informacji połączona z empatią. Bibliotekarze wyszukiwali najlepszą ofertę instytucji kultury z całego świata i oferowali czytelnikom wybraną, starannie wyselekcjonowaną formę wirtualnego uczestnictwa w kulturze. W natłoku powszechnie publikowanych treści był to bardzo oczekiwany produkt – dzięki niemu można było znaleźć coś dla siebie, rodziny i znudzonego przebywaniem w domu dziecka. Nie sposób wymienić wszystkich działań podejmowanych przez bibliotekarzy, dlatego przytoczę tylko część z nich:

Bajeczki z główeczki. Interaktywne zabawy literackie dla dzieci z rodzicami w ramach Klubu Rodzica MBP. Bajeczki pomogły nam przyciągnąć najmłodszą publiczność i w odróżnieniu od wielu internetowych propozycji dla dzieci zachęcić je do twórczego działania.

Kultura w sieci. Baza linków (strona WWW). Stale aktualizowany zbiór inicjatyw kulturalnych dostępnych w internecie. W zestawieniu postawiliśmy akcent na wrocławskie inicjatywy instytucji kultury i na propozycje bezpłatne, dostępne dla wszystkich.

Przewodnik rodzinny. Kultura online (strona WWW). Przegląd wirtualnych propozycji skierowanych do dzieci i rodziców. Znalazły się w nim inicjatywy MBP, między innymi gry mobilne, słuchowiska, warsztaty twórcze, linki do najciekawszych materiałów znalezionych w sieci: eksperymentów naukowych, kolorowanek, spektakli, filmów, bajek, gier planszowych oraz scenariuszy zabaw. W załącznikach dodaliśmy do zbioru karty pracy przygotowane przez nasze graficzki: zawieszki na drzwi do kolorowania i rodzinny plan dnia, który pomaga w domowej organizacji.

Czytanie na Dywanie / Facebook + sieciowanie. Aktorzy Teatru Capitol czytają *online* fragmenty książek wybrane przez naszych bibliotekarzy. Do

projektu zaprosiliśmy również wydawców z Wrocławia.

Dyskusyjny Klub Fotograficzny ZOOM. Spotkania pasjonatów sztuki fotograficznej – 5 spotkań w filii nr 57.

Dyskusyjny Klub Książki. Spotkania *online* dostępne na kanale You Tube MBP. Goście: Max Cegielski, Ewa Woydyłło-Osiałyńska – 4558 wyświetleń

Gry mobilne. Domowe wersje gier miejskich. *Na zdrowie* zwraca uwagę na zasady dbania o higienę i bezpieczne funkcjonowanie w społeczeństwie. *Filcowy króliczek* to zabawa skierowana do najmłodszych, *Jaką pisanką jesteś?* to rozrywka na czas Wielkanocy, natomiast *Zemsta Strzygi* jest stacjonarną wersją gry, która toczyła się już na ulicach naszego miasta. Gry były promowane w formie wydarzeń na Facebooku. Każde z nich zdobyło zasięg około 5 tysięcy osób.

Wyzwania czytelnicze (Facebook). Interaktywne kontakty z Czytelnikami na FB MBP – promocja domowych biblioteczek, prywatnych zbiorów i literackich pasji.

Dwutygodniowe wyzwanie językowe na profilu Language Cafe Mediateki – <https://www.facebook.com/events/555529335084434/>

Wydarzenie dotyczyło języka włoskiego. Powstało po to, żeby utrzymać kontakt z uczestnikami zajęć Language Cafe i przynieść, przynajmniej częściowo, naukę języka (utrzymanie kontaktu z językiem i innymi osobami mimo trudnej sytuacji kwarantanny) do internetu. W wydarzeniu pojawiło

Materiały z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu

się 12 zadań dla uczestników. Zadania dotyczyły czytania, pisania, słuchania. Dodawano do nich linki z sugerowanymi materiałami dla osób na różnych poziomach zaawansowania. Informację o wydarzeniu wyświetliło 3,9 tys. osób.

Quiz dla czytelników *Jakim dziełem literatury jesteś?* –

<https://www.facebook.com/Mediateka58/photos/a.200274416664344/3916632878361794/?type=3&theater>

MBP chcąc wesprzeć środowisko wrocławskich ilustratorów i ilustratorek książek, zrealizowało również projekt **Wrocławski Codziennik Ilustrowany**. Zaprosiliśmy do współpracy uznanych ilustratorów i ilustratorki książek, by stworzyli 30 wyjątkowych „kart z kalendarza” na każdy dzień czerwca. Poprzez formę graficzną i lapidarny, słowny komentarz obrazujący jakiś aspekt bieżącej rzeczywistości społecznej stanowiły autorską wypowiedź, która pobudzała do refleksji. Ponadto prezentowaliśmy dorobek wrocławskich twórców dostępny *online* i kierowaliśmy do naszego katalogu bibliotecznego:

- Wrocławskie autorki i wrocławscy autorzy *online* (PDF, 232 KB)
- Wrocławskie autorki wrocławscy autorzy w katalogu bibliotecznym (PDF, 148 KB)
- Wrocławskie wydawnictwa (PDF, 141 KB)

Dom kultury w kapiach. Ponad 30 filmów edukacyjnych, umożliwiających odbiorcom uczestniczenie w zdalnych lekcjach i pogłębianie wiedzy z zakresu tańca współczesnego, szycia i projektowania ubioru, plastyki, śpiewu, żonglowania, cyrkowej pracy z hula-hoopem, rozwijania sensomotoryki wśród najmłodszych dzieci, a także gry na gitarze i pianinie. Projekt dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu.

Mimo pandemii odnosiliśmy małe sukcesy: MBP otrzymało wyróżnienie w Konkursie SBP na najciekawsze wydarzenie dla młodych czytelników, organizowane *online*, w ramach Tygodnia Bibliotek 8–15 maja 2020 roku – „Podchody literackie *online*”. Drugim naszym osiągnięciem było otwarcie 1 września 2020 roku nowej filii nr 14 na Jagodnie.

Czas pandemii wykorzystaliśmy również na przygotowanie całej instytucji do zapewnienia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z ustawą z 19 lipca 2019 roku.

Pracę nad nową stroną i jej funkcjami, które będą odpowiadać na potrzeby odbiorców, rozpoczęliśmy od ankiety wśród użytkowników i bibliotekarzy.

Liczne spotkania i konsultacje z wykonawcą na etapie wdrażania i testy doprowadziły wreszcie – 6 lipca 2020 roku – do uruchomienia nowej strony MBP i CBK Fama, responsywnej i zgodnej z określonymi w ustawie o dostępności wymaganiami WCAG 2.1. Serwis jest w pełni rozpoznawalny przez programy czytające dla osób niewidomych, takie jak Window-Eyes, JAWS czy NVDA. Pełna obsługa serwisu jest możliwa zarówno za pomocą samej klawiatury, jak i myszki. Wyznaczono też koordynatora dostępności i przygotowano deklarację dostępności, która w przypadku sieci 39 filii była bardzo pracochłonna. Pracownicy instytucji, a szczególnie redaktorzy brali udział w licznych szkoleniach z zakresu dostępności cyfrowej – przygotowywania materiału na stronę i do mediów społecznościowych, przygotowywania oferty instytucji z uwzględnieniem osób ze szczególnymi potrzebami. Otrzymaliśmy dofinansowanie na realizację projektu „Biblioteka dostępna dla wszystkich” w ramach programu MKDNIŚ „Partnerstwo dla książki”. Cykl szkoleń dla pracowników trwa nadal. Zakończy się wraz z końcem 2021 roku. Konsekwentnie prowadzone działania w obszarze dostępności instytucji obejmują również zapewnienie dostępności komunikacyjnej i wprowadzenie usługi tłumacza języka migowego, którą uruchomiliśmy dwutorowo: stacjonarnie w czterech naszych filiach i poprzez zdalny dostęp do tłumacza *online*, co umożliwiała kontakt z każdą filią.

Czas pandemii to również czas podnoszenia kompetencji cyfrowych pracowników MBP:

- szkolenie pracowników z kompetencji cyfrowych w ramach projektu „Cybermistrz” (projekt realizowany w ramach Programu operacyjnego Polska Cyfrowa, lider: Fundacja Inicjowania Rozwoju Społecznego, partner Ośrodek Postaw Twórczych); doposażenie w sprzęt, m.in. laptopy, tablety);
- szkolenie pracowników w ramach projektu Amazon STEM Kindloteka (projekt firmy Amazon obejmujący wyposażenie w sprzęt, utworzenie, utrzymanie i rozwój pracowni edukacyjnej, oferującej bezpłatne warsztaty z zakresu STEM, technologii, robotyki, kodowania i popularyzacji czytelnictwa).

Wykorzystując potencjał pracowników CBK Famy, którzy nie mogli podjąć działalności stacjonarnej, przygotowano również cykl szkoleń prowadzonych przez pracowników Famy dla bibliotekarzy: „Od idei do projektu” (jak zbudować zespół projektowy, pomysł a jego realizacja, cele, zasady, dla kogo, po co i kto za to zapłaci); „Produkcja wydarzenia – jak to zrobić?” (karta

projektu, podział obowiązków, o czym nie można zapomnieć, po co nam umowy, o co chodzi z ZAiKS-em, monitoring budżetu i współpraca z księgowością); promocja wydarzeń – „Jak zrobić, żeby ktoś się dowiedział” (jak opowiadać kulturę, jak zaczepiać odbiorców, jak zaplanować harmonogram promocji, jakie mamy niskobudżetowe narzędzia promocyjne, jak budujemy partnerstwo z mediami).

Pandemia spowodowała, że w 2020 roku musieliśmy przeprogramować naszą działalność.

Zawieszona została edukacja czytelnicza stacjonarna: spotkania z maluszkami i ich rodzicami w ramach 12 Klubów Rodzica, pierwsze wizyty przedszkolaków, lekcje biblioteczne, zajęcia popularyzujące książkę, ilustrację. Ogromna wyrwa w tej działalności już spowodowała straty i trzeba włożyć wiele wysiłku, by dotrzeć do tych odbiorców i zainteresować ich literaturą.

Nie można było zrealizować stacjonarnie naszych największych działań festiwalowych: Miesiąca Spotkań Autorskich, Wrocławskiego Festiwalu Podróżniczego im. Olgierda Budrewicza „Równoleżnik Zero”, Cyrkowego Festiwalu Podwórkowego „Cyrkopolę”. Nie działały kluby czytelnicze, nie spotykali się seniorzy, nie realizowaliśmy stacjonarnych warsztatów edukacyjnych z obszaru nowych technologii, które tuż przed pandemią wzbudzały zainteresowanie odbiorców.

Bibliotekarze jednak nie złożyli broni. Po początkowym, nieco chaotycznym okresie walki o utrzymanie kontaktu z czytelnikiem *online* zaczęliśmy zmieniać nieco nasz profil, ale zawsze biorąc pod uwagę potrzeby i sytuację naszych odbiorców.

Część działań mogliśmy realizować w przestrzeni otwartej, która umożliwia udział większej liczby uczestników i dawała im poczucie bezpieczeństwa. Przykładowe inicjatywy to:

Cyrkowa Niespodzianka Dla Dzieci – podwórka na Psim Polu – zabawy podczas kilku podwórkowych występów cyrkowych w wykonaniu żonglera Adama Banacha, klauna Huberta Żórawskiego, akrobatów Jacka Marksa, Pawła Patera oraz Pawła Adamusa z grupy Everest Production. Miejsce i czas występów pozostały wielką zagadką. Artyści występowali na trzech podwórkach osiedlowych na Psim Polu, a widzowie oglądali ich z balkonów mieszkań lub z bezpiecznego dystansu przed swoimi domami.

Famowy Plac Zabaw – za Centrum Biblioteczno-Kulturalnym Fama, ul. Krzywoustego, na betonowym podwórku i zielonym skwerku.

Wycieczka piesza: Ostrów Tumski, katedra, most Tumski, wyspa Piaskowa, Hala Targowa, most Uniwersytecki, kościół św. Elżbiety – przemierzając miasto, poszukiwano miejsc związanych z twórczością pisarzy wrocławskich, między innymi Malwiny Ferenz, Agnieszki Lingas-Łoniewskiej, Jolanty Marii Kalety, Nadii Szagdaj, Marka Krajewskiego, Mieczysława Gorzki.

Rodzinna wycieczka rowerowa od skweru koło pomnika Piłka do Biblioteki (filia nr 7), gdzie odbyło się przed lokalem biblioteki spotkanie z pisarzami Mieczysławem Gorzką, Jolantą Marią Kaletą, Nadią Szagdaj i Malwiną Ferenz. Wycieczkę zakończono na Zamku w Leśnicy.

Gry terenowe na terenie parków i gry miejskie – inspirowane literaturą mobilne gry w aplikacji ActionTrack dla dzieci i dorosłych.

Nowym wydarzeniem była Feminatywa Polsko-Ukraińska. To festiwal feministyczny o tematyce społeczno-kulturalnej, który rozpoczął swoją działalność w 2020 roku. Wydarzenie zostało pomyślane jako kobieca przestrzeń dialogu, dyplomacji kulturowej i debaty wokół relacji polsko-ukraińskich. Naszą główną motywacją była chęć otworzenia hermetycznego środowiska i poszerzenie dyskursu o punkt widzenia Polek i Ukrainek. Podczas pierwszej edycji w 2020 roku zrealizowano sześć spotkań w formule kilkusobowych paneli dyskusyjnych z udziałem moderatorki. Nagrania zrealizowano w studiu w Klubie Proza WDL. Udało się stworzyć nowe wydarzenie literackie wysokiej jakości, o czym świadczą zasięgi oglądalności (50 558 wyświetleń – stan na 31.12.2020 r.), a także zaangażowanie się we wsparcie medialne takich podmiotów jak „Krytyka Polityczna” czy radio TOK FM. Wsparcie organizacyjne przy tworzeniu kolejnej edycji zadeklarowały ukraińskie instytucje kultury – Pen Club Ukraina, Lwowski Instytut Strategii Kultury. Projekt dofinansowano ze środków MKDNIŚ. Druga edycja Festiwalu Feminatywa Polsko-Ukraińska miała już formułę hybrydową: spotkania odbywały się nie tylko *online*, ale też na żywo we Wrocławiu. Część spotkań w przestrzeni otwartej (np. w patio/ogrodzie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich), część w przestrzeniach bibliotek (np. w Mediatece – filia nr 58).

„Skarpetki Tyrmanda” to cykl wydarzeń dotyczących Leopolda Tyrmanda, patrona 2020 roku. Tutaj również zaproponowaliśmy całkowicie wirtualny

projekt podzielony na dwa bloki tematyczne: spotkania ze znawcami twórczości pisarza oraz przedstawicielami pokolenia, któremu osoba artysty jest bliska ze względu na jego twórczość i żydowskie korzenie oraz zamiłowanie do jazzu: z Marcelem Woźniakiem, autorem biografii Leopolda Tyrmanda, Mikołajem Łozińskim – pisarzem, obserwatorem i znawcą ludzkich charakterów, który w swojej powieści w sposób bardzo przystępny przybliżył młodemu pokoleniu przedwojenną historię naszego kraju, Marcinem Kydryńskim, który opowiedział o jazzie – bardzo ważnym w życiu Leopolda Tyrmanda, a także Urszulą Rybicką, która opowiedziała publiczności o hebrajskich prozie i komiksie.

Wrocławski Festiwal Podróżniczy im. Olgierda Budrewicza „Równoleżnik Zero” 2020 i 2021, IX edycja: Ameryka Południowa. Z powodu pandemii realizacja festiwalu została przeniesiona na październik 2020, a jego kontynuacja na luty 2021 roku. Obie części odbywały się *online*. W pierwszej, pragnąc zachować formułę bezpośrednich spotkań z podróżnikami, zaproponowaliśmy:

- transmisję *live* z Chile: Patrycja Szcześniak
- transmisję *live* z Kolumbii: Paulina Dmuchowska
- trzy wejścia Studia Festiwalowego – w sumie obecni wszyscy podróżnicy (10 osób)
- realizacja „Peruwiana *live cooking*” – działania promującego Festiwal poprzez kulinaria charakterystyczne dla Ameryki Południowej (realizacja partnerska z Restauracją Peruwiana we Wrocławiu).

W ramach festiwalu odbyło się 20 spotkań: 15 z podróżnikami (spotkania *live*, prezentacje), cztery z odbiorcą warsztatów rodzinnych, jeden z ofertą kulinarną. Ciekawym rozwiązaniem stosowanym nie tylko podczas tego festiwalu było przygotowanie pakietów umożliwiających realizację warsztatów w formie działania rodzinnego – fizycznego wykonania zadania w domu przy jednoczesnym instruktażu *online*. Przygotowano 60 „Kufereków podróżnika”, które w całości zostały przekazane uczestnikom. Pragnąc zachować realny kontakt z uczestnikami naszego festiwalu, wykonano również breloczki, które przekazano osobom najbardziej aktywnym podczas październikowej edycji.

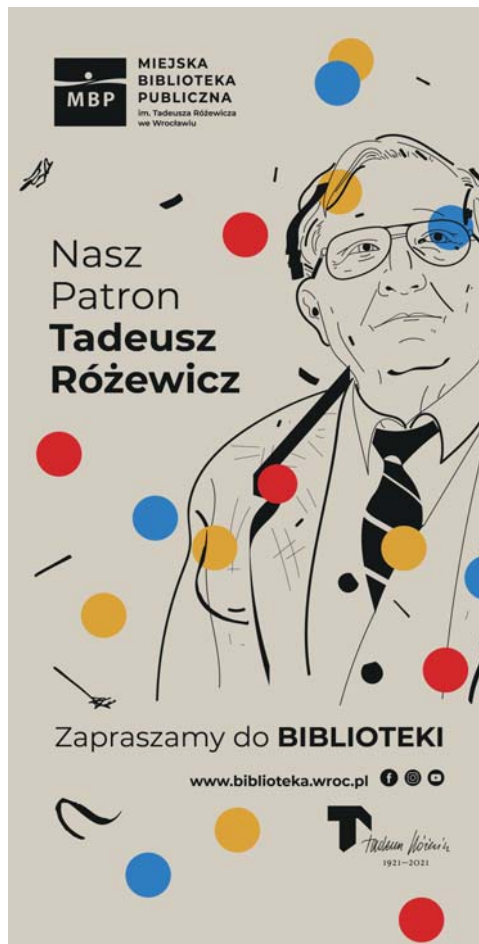
Przykładowe przygotowywane oferty ewoluowały od formy *online* po hybrydową, wszystko po to, by angażować odbiorców, którzy po początkowym okresie fascynacji ofertą *online* coraz rzadziej z niej korzystali. Odbiorcy wydarzeń bibliotecznych zmienili się, stali się bardziej wymagający zgodnie z zasadą: chcę

mieć dostęp do danego materiału w dogodnym dla mnie czasie i niezależnie od miejsca, gdzie się znajduję, a jednocześnie oczekiwa-
li, że wydarzenia, na które nie mogą przyjść i w których z różnych powodów (ograniczeń liczby uczestników z powodu pandemii, własnej wygody i przyzwyczajenia) nie mogą uczestniczyć fizycznie, będą mogli śledzić *online* (możliwość obejrzenia na kanale YouTube czy na Facebooku). Z jednej strony był ogromny głód wydarzeń stacjonarnych na poziomie deklaratywności, z drugiej oczekiwanie, że wszystko będzie dostępne *online* i to odbiorca zdecyduje, w jakiej formie będzie uczestniczyć w danym wydarzeniu.

Ważną w 2020 roku inicjatywą były również projekty dotychczas nierealizowane w bibliotekach. Dostrzegliśmy, że potrzeby czytelników są często zbieżne z naszymi: wszyscy odczuwaliśmy permanentne zmęczenie, brak motywacji do działania i potrzebowaliśmy wsparcia.

Grafika z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu

Grafika z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu

Jedną z propozycji wychodzących naprzeciw oczekiwaniom czytelników był projekt „Emocje”. To materiał filmowy dotyczący ważnych aspektów z obszaru inteligencji emocjonalnej dzieci i młodzieży w okresie pandemii COVID-19. Pozwolił on zarówno rodzicom, jak i dzieciom rozpoznać i nazwać to, co w sferze emocji działo się w naszych domach w relacjach z najbliższymi, ale też to, co się działo z powodu braku relacji z koleżankami i kolegami.

Projekt „Mosty zamiast murów” był odpowiedzią na potrzebę wsparcia psychologicznego dla osób, które borykają się z problemami w nowej trudnej rzeczywistości. Klub Rodzica zaprosił do współpracy zawodowych psychologów i terapeutów, którzy prowadzili bezpłatne konsultacje we wrocławskich bibliotekach. Odbiorcami mogły być zarówno osoby dorosłe i młodzież, jak i wrocławskie rodziny. W ciągu miesiąca – do czasu wprowadzenia lockdownu – zorganizowano 55 spotkań stacjonarnych, w których uczestniczyło 1176 osób (w tym 594 dzieci).

Ofertę programową w 2021 roku zdeteminowały z jednej strony środki pozyskane na działalność upowszechnieniową: „Bajki Robotów. Kreatywnie” i „Lemiada 2021 – lemmowa olimpiada”, z drugiej strony nadanie MBP imienia Tadeusza Różewicza, które się odbyło 18 lutego 2021 roku na sesji Rady Miejskiej Wrocławia.

„Bajki robotów. Kreatywnie” to multidyscyplinarne warsztaty edukacyjno-anima-

Przemawia prezydent Wrocławia Jacek Sutryk, fot. z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu

Od lewej: Adam Hawała, Julia Różewicz i prezydent Wrocławia Jacek Sutryk, fot. z archiwum Miejskiej Biblioteki Publicznej im. T. Różewicza we Wrocławiu

cyjne z zakresu edukacji filmowej, muzycznej, graficznej, cyfrowej i projektowania przestrzennego, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo dzieci i młodzież. Projekt „Lemiada 2021 – lemowa olimpiada” składał się z kilkunastu wydarzeń organizowanych w różnych filiach MBP od czerwca do października 2021 roku. W tym czasie odbyły się między innymi rodzinne warsztaty plastyczne, zajęcia edukacyjne, gry mobilne, prelekcje dla dorosłych oraz quiz z nagrodami. Wszystko to, by przybliżyć naszym czytelnikom sylwetkę i twórczość Stanisława Lema i zachęcić ich do wspólnej zabawy w przestrzeniach bibliotecznych po długiej rozłące.

Nadanie bibliotece imienia Tadeusza Różewicza zainspirowało nas do realizacji działań w formie cyklicznej. W roku 2021 odbywały się one pod hasłem „Z Tadeuszem Różewiczem – rok pierwszy” i objęły: wystawę fotografii *Różewicz w obiektywie Adama Hawałeja*, publikację cyklu sześciu krótkich filmów *Różewicz w obiektywie Adama Hawałeja – opowieści fotografa*, *Przystanek Wiersz. Tadeusz Różewicz – pięć spotkań z wierszami poety*. Typowo biblioteczną akcją skierowaną do czytelników jest „Zabierz sobie wiersz”. Koordynatorki działań przygotowały specjalną kolekcję 24 zakładek do książek z 24 wierszami Tadeusza Różewicza i 24 grafikami Beaty Walkowiak. Wiersze poety są obecne w filiach i każdy czytelnik może sobie wziąć wybraną zakładkę z wierszem czy grafiką, które go zainteresują.

Od września 2021 roku wydłużyliśmy godziny otwarcia naszych filii do godziny 19.00. W soboty działa 17 filii. Powróciliśmy do regulaminu wypożyczenia sprzed pandemii.

Pandemia przyniosła istotne zmiany w funkcjonowaniu wszystkich instytucji kultury. MBP na podstawie tych doświadczeń wprowadziła wiele usprawnień w zakresie organizacji pracy filii, komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej oraz rodzajów świadczonych usług. Na stałe zagościły w naszych kalendarzach robocze spotkania pracowników na Zoomie. Część programów realizujemy w formie hybrydowej, co pozwala nam zaprosić mniejsze grono odbiorców do uczestnictwa stacjonarnego, a jednocześnie dzięki streamingowi dotrzeć do tych, którzy nie mogli się pojawić osobiście na wydarzeniu, a są zainteresowane tematyką, autorem, książką. Do czytelników z Wrocławia dołączyła spora grupa nowych odbiorców z innych miast, a nawet krajów, ponieważ sieć nie ma granic. Część usług pozostała w sieci, bo taka forma oszczędza czas na dojazd

oraz umożliwia uczestnictwo w wydarzeniu osobom z różnych zakątków świata. Przykładem takiej inicjatywy w naszej bibliotece są konwersacje językowe w ramach projektu Language Cafe oraz nauka języka polskiego w tandemach w ramach projektu „Wrocław na językach świata”, którego jesteśmy partnerem. Nadal będziemy projektować warsztaty tak, by nie tylko ci, którzy na nie przyjdą, mogli w nich wziąć aktywny udział. Przygotowywanie pakietu materiałów, ich odbiór z filii i instruktaż zamieszczony *online* również się sprawdzają.

Pandemia COVID-19 i związana z nią sytuacja zagrożenia zdrowia i życia uwypatniła potrzebę istnienia i funkcjonowania bibliotek jako miejsca spotkań, wymiany myśli, inspiracji, zaangażowania obywateli, zdobywania wiedzy i informacji. To właśnie oferta bibliotek pozwoliła przetrwać wielu osobom ten trudny czas.